

Współpraca gospodarcza między Kazachstanem a Polską

Wstęp

Kazachstan leży w Azji Centralnej i zajmuje dziewiąte miejsce na świecie pod względem powierzchni – 2 727 900 km². Jest on ponad 8,5 razy większy od Polski. W 1997 r. stolicę Kazachstanu przeniesiono z Ałmaty do Astany (500 tys. mieszkańców w 2003 r.).

Według danych z lipca 2004 r. Kazachstan liczy 15,1 mln mieszkańców. Udział ludności miejskiej w całej populacji wynosi 56%, a wiejskiej 44%. Kazachstan zalicza się do krajów najrzadziej zaludnionych na świecie; gęstość zaludnienia wynosi tam 6 osób na km². Kraj ten jest republiką konstytucyjną z silną władzą prezydencką.

Sprzyjające okoliczności zewnętrzne w latach 1999–2000 wpłynęły na znaczną poprawę podstawowych wskaźników makroekonomicznych. Rok 2000 dla kazachskiej gospodarki był bardzo pomyślny. Ceny na podstawowe wyroby ka-

Tabela 1. Podstawowe wskaźniki makroekonomiczne Kazachstanu za lata 1999–2003

Wyszczególnienie	1999	2000	2001	2002	2003
Zmiana produktu krajowego brutto (%)	2,7	9,6	13,5	9,8	9,2
PKB <i>per capita</i> (USD)	1129	1230	1494	3643	2084
Deficyt/nadwyżka budżetowa (% PKB)	-3,5	-0,1	-1,7	0	-0,9
Saldo bilansu handlowego (mln USD)	343,7	2765,6	600	3218,6	4088
Saldo na rachunku bieżącym jako % PKB	-1,4	5,9	-3,2	-3,5	-0,2
Stopa bezrobocia (% ludności ogółem)	3,9	3,7	2,8	3,1	1,8
Inflacja średnioroczna (%)	8,3	13,2	8,4	5,9	6,4
Kurs wymiany tenge/USD (średnioroczny)	120,1	142,3	146,2	153,2	143,3

Źródło: *The Economy of the Republic of Kazakhstan in Figures*, Kazinvest 2000; Agencja ds. Statystyki Republiki Kazachskiej.

zachskiego eksportu wzrosły o 25%. Na dodatni bilans handlowy kraju decydujące znaczenie miał wzrost ceny ropy naftowej (18,14 USD za baryłkę w 1999 r.; 28,23 USD za baryłkę w 2000 r.). Kolejnym pozytywnym czynnikiem wzrostu kazachskiego eksportu był rosnący popyt na kazachstańskie towary przez kraje WNP, szczególnie Rosji. W efekcie PKB w 2000 r. wzrósł o 9,6%.

PKB w 2001 r. wzrósł o 13,5% w porównaniu z 2000 r. Był wynikiem wzrostu tempa produkcji przemysłowej. W 2002 r. PKB wzrósł o 9,8%.

Według Centralnego Banku RK kurs tenge do dolara na koniec 2000 r. wyniósł 142,3 tenge/USD, wzrósł w porównaniu z 1999 r. o 51,9%. Średni kurs tenge/USD w 2003 r. wyniósł 143,3 tenge/USD.

W Kazachstanie występuje deficyt budżetowy, ale z roku na rok maleje. Stopa bezrobocia nie jest wysoka, w 1999 r. wynosiła 3,9%, a w 2003 r. – 1,8%. Inflacja średnioroczna jest wysoka, w 1999 r. wynosiła 8,3%, ale po 2001 r. zaczęła maleć i w 2003 r. kształtowała się na poziomie 6,4%. Inflacja w 2000 r. wyniosła 13,2%. Według danych za 2002 r. inflacja w stosunku do grudnia 2001 r. wyniosła 3,5%.

Można stwierdzić, że podstawowy wskaźnik makroekonomiczny PKB kształtuje cena ropy na rynku światowym.

Celem artykułu jest analiza dotychczasowej wymiany handlowej między Polską a Kazachstanem, a także możliwości współpracy gospodarczej między krajami.

Struktura wymiany handlowej między Polską a Kazachstanem

Analizę wymiany handlowej między Polską a Kazachstanem należy rozpocząć od połowy lat 90. Po odzyskaniu niepodległości w 1991 r. Kazachstan stopniowo rozszerzał swoje kontakty handlowe. Wcześniejsza wymiana jest trudna do wyodrębnienia w obrotach Polski i Związku Radzieckiego.

Współpraca gospodarcza między Polską a Kazachstanem jest na stosunkowo niskim poziomie. W 1997 r. została utworzona Polsko-Kazachstańska Komisja Mieszana ds. Współpracy Gospodarczej i Handlowej. Kazachstan zadeklarował pełną gotowość do otworzenia swego kraju dla polskich przedsiębiorców we wszystkich dziedzinach przemysłu oraz w budownictwie, rolnictwie i transporcie. Polska natomiast wyraziła zainteresowanie importem z Kazachstanu nośników energii, surowców mineralnych i rolnych.

Kazachstan dąży do uzyskania członkostwa w WTO, w czym Polska aktywnie go wspiera. Przystąpienie do WTO przyczyni się do stabilizacji warunków handlu prowadzonego przez podmioty z tego kraju oraz do stosowania przez Kazachstan zasad i reguł przyjętych w handlu światowym.

Udział Kazachstanu w polskim handlu zagranicznym jest stosunkowo niewielki. W 2003 r. wynosił on w imporcie i eksporcie około 0,18%, co plasuje Ka-

zachstan na 46. miejscu wśród partnerów handlowych Polski. W 2003 r. udział Polski w kazachstańskim eksporcie wynosił 1,1%, natomiast w imporcie 2,6%¹ (tab. 2).

Tabela 2. Handel zagraniczny Polski i Kazachstanu w latach 1995–2004 (wartość w mln USD; dynamika w %)

	1995	1996		1997		1998		1999	
	wartość	wartość	dyn.	wartość	dyn.	wartość	dyn.	wartość	dyn.
Obroty	93,841	71,551	76	83,828	117	102,291	122	93,071	91
Eksport	32,744	36,812	112	55,105	150	80,458	146	50,831	63
Import	61,097	34,739	57	28,723	83	21,833	76	42,239	193
Saldo	-28,352	2,073	–	26,328	–	58,625	–	8,592	–

	2000		2001		2002		2003		2004*	
	wartość	dyn.	wartość	dyn.	wartość	dyn.	wartość	dyn.	wartość	dyn.
Obroty	141,1	151,6	165,7	117,4	156,9	94,7	220,4	140,4	168,6	197,6
Eksport	62,2	122,4	62,6	100	61,8	99	97,2	157,3	43,7	141,9
Import	78,9	186,8	103,2	130,8	95	92	123,2	133,9	124,9	255,5
Saldo	-16,7	–	-40,7	–	-33,1	–	-26	–	-81,2	–

* styczeń–maj.

Źródło: WEH Ambasady RP w Kazachstanie; http://www.exporter.pl/kraje/k_azja/kazachstan_2001.html

Z danych zawartych w tab. 2 wynika, że wartość obrotów między Polską a Kazachstanem wykazuje dość dużą zmienność w latach 1995–2003, od 71 mln USD do 220 mln USD. Można stwierdzić również, że z wyjątkiem lat 1996–1999, Polska i Kazachstan mają saldo obrotów handlowych ujemne.

Obroty handlowe między Polską a Kazachstanem w 1995 r. wynosiły 93,841 mln USD, eksport polskich towarów do Kazachstanu był na poziomie 32,744 mln USD, import natomiast kształtował się na poziomie 61,097 mln USD. Saldo wymiany było ujemne i wynosiło 28,352 mln USD. Od 1997 r. obroty handlowe między państwami spadały, a od 1998 r. zaczęły rosnąć i rosą do dziś. W 1997 r. eksport polskich towarów do Kazachstanu zwiększył się o 66% w porównaniu z 1996 r. i wyniósł 55,105 mln USD. Import wyniósł 28,732 mln USD. Saldo było dodatnie i wynosiło 26,328 mln USD.

W 2001 r. import z Polski do Kazachstanu wyniósł 103,2 mln USD, a więc ponad 30% więcej niż w 2000 r. Polski import obejmował głównie takie towary, jak: ropa naftowa i pochodne, gaz ziemny, wyroby przemysłu chemicznego, wę-

¹ *Kazachstan – przewodnik dla przedsiębiorców*, Biuro Organizacji Narodów Zjednoczonych ds. Rozwoju Przemysłowego UNIDO, Warszawa, listopad 2004, s. 131.

giel kamienny, wyroby żelazne. Wartość eksportu wyniosła 62,5 mln USD, a głównymi towarami były: narzędzia i części, meble, papier i wyroby papiernicze, wyroby kosmetyczne, perfumeryjne i farmaceutyczne. Polska odnotowała więc ujemne saldo, wyniosło ono 40,7 mln USD.

W 2003 r. obroty między krajami zwiększyły się o 40% w porównaniu z 2002 r. i wyniosły 220 mln USD. Wymiana towarowa dotyczyła podobnych grup towarowych, co w poprzednich latach. Saldo wymiany było ujemne i wyniosło 26 mln USD.

Analizie szczegółowej struktury obrotu poddane są lata 2002–2003 ze względu na dostępność danych (tab. 3).

W 2003 r. import do Polski wzrósł o 34% w stosunku do 2002 r. Struktura importu pozostaje od kilku lat bez zmian. Największy udział mają w nim dostawy ropy, gazu i produktów ropopochodnych – 65,3% (87,8% mln USD). Duży udział w imporcie mają również dostawy fosforu żółtego – 16,14% (16,4 mln USD), bawełny – 8,4% (9,5 mln USD), węgla – 3,6% (4 mln USD), ołowiu – 3,1% (3,5 mln USD).

W 2003 r. eksport polskich towarów do Kazachstanu zwiększył się o 57% w porównaniu z 2002 r. i wyniósł 97 mln USD. W polskim eksporcie do Kazachstanu przeważają meble – 12,8% (10,8 mln USD), maszyny budowlano-drogowe, ziemne, żniwne – 12,48% (9,8 mln USD), płyty wiórowe – 8,5% (6,8 mln USD), papier toaletowy, chustki, ręczniki – 6,2% (4,9 mln USD), farmaceutyki – 4,9% (3,9 mln USD), artykuły do pakowania i transportu towarów – ok. 2,0% (1,6 mln USD).

Z analizy danych wynika, że współpraca gospodarcza między Polską a Kazachstanem stale się rozwija. Analiza obrotu pod kątem specyfikacji towarowej

Tabela 3. Struktura towarowa obrotów między Polską i Kazachstanem w latach 2002–2003 (tys. USD)

Grupy towarowe	2002		2003	
	import do Polski	eksport z Polski	import do Polski	eksport z Polski
Ogółem	95 023	61 880	123 280	97 815
Żywność i zwierzęta żywe	361	954	800	4 889
Napoje i tytoń	25	1 590	0	1 995
Surowce niejadalne z wyjątkiem paliw	5 503	325	10 980	356
Paliwa mineralne, smary i materiały pochodne	69 234	25	84 790	48
Chemikalia produkty pokrewne	12 360	7 789	18 907	12 391
Towary przemysłowe	7 517	21 879	7 387	35 539
Maszyny i urządzenia, sprzęt transportowy	17	11 437	356	22 351
Różne wyroby przemysłowe	5	17 879	59	21 030

pokazuje, że w sferze eksportu z Kazachstanu do Polski dominują surowce energetyczne (ropa naftowa i gaz), natomiast w imporcie z Polski do Kazachstanu znaczący udział mają grupy towarowe wytwarzane przez polski przemysł lekki, maszynowy i farmaceutyczny².

Dla polskich przedsiębiorców poważną konkurencję stanowią aktywni przedsiębiorcy z Litwy, Łotwy, Estonii, Węgier i Czech, a także agresywnie wchodzący przedsiębiorcy z Turcji i Chin oraz firm zachodnich. Przedsiębiorcy z krajów bałtyckich (Litwa, Łotwa, Estonia) oferują towary na ogół po wyższych cenach, ponieważ są pośrednikami w handlu tymi towarami, natomiast Turcja i Chiny mają mocną pozycję na rynku, zwłaszcza w asortymencie tanich wyrobów.

Bariery i możliwości polsko-kazachskiej współpracy gospodarczej³

Według Wydziału Ekonomiczno-Handlowego (WEH) Ambasady RP w Kazachstanie do największych barier w dostępie do rynku Kazachstanu, na które skarżą się polscy przedsiębiorcy, należą:

- trudności w otrzymaniu pozwoleń na pracę przez polskich specjalistów;
- niejednoznaczne zasady otrzymywania licencji na wykorzystanie różnego rodzaju działalności licencjonowanej;
- system kontroli działalności firm (w tym także z kapitałem zagranicznym) – częste kontrole podmiotów gospodarczych, co bardzo utrudnia funkcjonowanie firm;
- polskie firmy są podwójnie opodatkowane⁴.

Jak wiadomo, na decyzje inwestycyjne ma wpływ indeks ryzyka inwestycyjnego. Kazachstan ma w tym rankingu poziom B; jest to zdecydowanie niższy poziom niż Polska ze wskaźnikiem A3⁵.

Z kolei przedsiębiorcy z Kazachstanu skarżą się na:

- brak przedstawicielstw i firm z udziałem polskiego kapitału w Kazachstanie;
- niechęć polskiego biznesu do form współpracy bardziej rozwiniętych i zaawansowanych niż eksport polskich towarów;
- brak przygotowania polskich biznesmenów przyjeżdżających do Kazachstanu do pracy w lokalnych warunkach;
- brak cenników i materiałów informacyjnych w języku rosyjskim.

² Szczegółowy wykaz grup towarowych uczestniczących w wymianie handlowej pomiędzy Polską a Kazachstanem – załącznik.

³ *Kazachstan...*, s. 135.

⁴ Polskie firmy są uznawane przez prawo kazachstańskie za „zakłady stałe” i zobowiązane do płacenia podatków.

⁵ <http://www.exporter-ol/bazy/Kraje/164.php>

Według danych Agencji Statystyki RK na koniec września 2004 r. w Kazachstanie działały 73 przedsiębiorstwa z polskim lub z polsko-kazachstańskim kapitałem oraz 11 przedstawicielstw firm polskich. Podejmują współpracę z partnerami z Kazachstanu głównie w zakresie handlu, natomiast wykazują dużo mniejszą aktywność w sferze produkcji, usług i działalności związanej z wydobywaniem surowców energetycznych.

Warto zauważyć, że również kapitał kazachstański zaczyna napływać do Polski. Na przykład w Poznaniu została zarejestrowana pierwsza kazachstańska firma transportowa „Riposta”, której właścicielem jest firma transportowa z Ałmaty CBC, będąca przedstawicielem m.in. firm IVECO i Renault w Kazachstanie.

Strona Polska podejmuje dalsze inicjatywy współpracy przez udział polskich firm w targach specjalistycznych w Armaty (rolnictwo i przemysł spożywczy, meble), w międzynarodowych konferencjach specjalistycznych, w tym inwestycyjnych, dotyczących m.in. budowy ropociągów i gazociągów na terenie Kazachstanu⁶.

Polska i Kazachstan będą współdziałały przy realizacji projektów w sektorze naftowym i gazowym. Dla obu krajów jest to bardzo korzystne, bo do 2010 r. wydobycie gazu w Kazachstanie ma wzrosnąć do 60 mld metrów sześciennych, a ropy do 1000 mln ton rocznie; w 2015 r. ma osiągnąć 150 mln ton. Polska jest bardzo zainteresowana dywersyfikacją swoich dostaw surowców energetycznych.

Polska i Kazachstan także wdrażały mechanizmy związane z finansowaniem, ubezpieczeniem i udzielaniem gwarancji dla przedsięwzięć gospodarczych. Oba kraje będą też współdziałały w elektroenergetyce i górnictwie, a także w dziedzinie certyfikacji i standaryzacji. W umowie⁷ są także warunki rozwoju usług konsultingowych, prawnych, bankowych oraz przewiduje się inicjowanie i wspieranie różnych form kontaktów, np. udziału w targach i wystawach oraz misjach gospodarczych. Polska i Kazachstan będą również rozwijały współpracę w dziedzinie turystyki.

Zakończenie

Obecnie współpraca gospodarcza między Polską a Kazachstanem intensywnie się rozwija i jest korzystna dla obu państw. W planach obu państw jest budowa ropociągu Odessa – Brody – Gdańsk, który polepszy stosunki gospodarcze między krajami. Próbuje się także zlikwidować bariery polsko-kazachskiej współpracy gospodarczej, ale niektórych problemów nie da się rozwiązać natychmiast;

⁶ http://www.exporter.pl/kraje/k_azja/kazachstan_2001.html

⁷ Umowa między rządem RP a rządem Kazachstanu o współpracy gospodarczej i handlu z dnia 14 października 1992 r.

do tego trzeba czasu. Istotnymi czynnikami wspólnej wymiany są coraz intensywniejszy kontakt Polonii w Kazachstanie z Polską oraz potrzeba dywersyfikacji źródeł zaopatrzenia Polski w surowce energetyczne, a także zrozumienie potrzeby niezależności ekonomicznej przez Kazachstan.

Bibliografia

Czasopismo „Rynki Zagraniczne”

Kazachstan – przewodnik dla przedsiębiorców, Biuro Organizacji Narodów Zjednoczonych ds. Rozwoju Przemysłowego UNIDO, Warszawa, listopad 2004 r.

<http://www.unido.pl/pdf/Kazachstan2005s.pdf>

http://www.wspolnota-polska.org.pl/index.php?id=kw5_3_19

<http://www.kazachstan.boleslawiec.org>

<http://www.exporter.pl>

Załącznik

Główne grupy towarowe w wymianie handlowej
Polski z Kazachstanem w 2003 r.⁸

Eksport z Polski do Kazachstanu (tys. USD)

Maszyny i urządzenia, obrabiarki	16 087
Meble	14 107
Płyta wiórowa i pilśniowa	11 510
Papier, karton i wyroby walcowe	10 917
Lekarstwa	8 574
Wyroby gumowe	8 574
Urządzenia elektryczne, lampy	2 653
Wyroby z metali kolorowych	2 529
Gips, cement, beton i wyroby z nich	2 442
Wyroby kosmetyczne i perfumeryjne	2 213
Tytoń	2 090
Produkcja chemiczna	1 916
Środki myjące	1 664
Korki, zakrętki, pokrywki	1 649
Ceramika, fajans, szkło, lustra i wyroby	1 354
Kontenery, pojemniki transportowe	1 337
Aksesoria meblowe	1 286

⁸ <http://www.unido.pl/pdf/Kazachstan2005s.pdf>

cd. załącznika

Mięso	1 153
Pompy	1 122
Konstrukcje budowlane	1 015
Lodówki, zamrażarki	999
Przewody, kable	991
Produkty spożywcze	988
Butelki, słoiki	983
Odzież	953
Kotły, grzejniki, piece grzewcze	951
Materiały i wyroby drzewne	772
Karmy dla zwierząt	665
Urządzenia medyczne	650
Produkty mleczarskie	468
Warzywa, owoce	449
Kleje	424
Silniki Diesla	375
Obuwie	303
Przędza, tkaniny	285
Pończochy, rajstopy	179
Wyroby ze skóry	96
Inne	16

Import z Kazachstanu do Polski (w tys. USD)

Ropa naftowa, gaz ziemny	182 426
Produkty chemiczne	16 849
Węgiel	803
Ryby	231
Maszyny i urządzenia, w tym elektryczne	191
Pszenica	165
Żelazne wyroby walcowe	123
Kazeina, klej kazeinowy	111
Ołów nieprzetworzony	71
Obuwie	60
Inne	8